

*Хоч би й позбавив мене життя
Віритиму у нього.*

Хіоб, 13:15

Мене звати Отто Дітріх цур Лінде. Один з моїх предків, Крістоф цур Лінде, загинув у кавалерійській атаці, яка була вирішальною для перемоги під Зорндорфом. Мого прадіда з боку матері Ульріха Форкеля, забили у лісі Маршенуар французькі снайпери в останні дні 1870 року; мій батько, капітан Дітріх цур Лінде, відзначився під Намуром у 1914 році, а двома роками пізніше при переправі Дунаю. Що до мене, то я буду розстріляний за катування і тортури. Судовий вирок був слухним: від самого початку я визнав себе винним. Завтра, коли в'язничий годинник показуватиме дев'яту, я вже переступлю поріг смерті; тому нічого дивного, що я думаю про покоління тих, котрі відійшли, зараз, коли сам так близько до їхніх тіней, що якимось чином стаю ними.

Під час судового засідання (яке, на щастя, тривало недовго) я мовчав; спроби виправдатися закаламутили б образ і могли б здатися боягузством. Сьогодні усе змінилося і тієї ночі, яка передуватиме моїй страті, я вже зможу говорити без страху. Не шукаю пробачення, бо немає за мною вини, лише прагну, «щоби мене зрозуміли. Той, хто вмітиме мене слухати, зрозуміє історію Німеччини і майбутню історію світу. Я знаю, що такі випадки як мій, зараз виняткові і дивовижні, невдовзі стануть звичайнісінькими. Я помру завтра, але я — символ поколінь, котрі надійдуть.

Я народився у Марієнбурзі 1908 року. Два захоплення, нині майже забуті, музика і метафізика, давали мені змогу відважно протистояти довгим рокам суму. Мені важко перелічити усіх моїх благодійників, одначе двох поминути не можу: Брамса і Шопенгауера. Я займався також поезією; до вищезгаданих імен хочу додати ще одне велике германське ім'я Вільяма Шекспіра. Раніше я цікавився теологією, але від цього досить фантастичного предмету (також як і від християнської віри) мене назавжди відвадив Шопенгауер безпосередніми міркуваннями; Шекспір і Брамс — через нескінченне розмаїття своїх світів. Нехай кожен, хто зупиняється в захопленні, сповнений чуйністю, тремтячи від вдячності перед якоюсь часткою творчості тих щасливців знає, що я також перед ними застигав, я — потвора.

Близько 1927 року у моє життя увійшли Ніцше і Шпенглер. Якийсь письменник вісімнадцятого століття зауважив, що ніхто не хоче бути вдячний своїм сучасникам. Я, аби відгородитись від впливів, які могли мені накинати, написав статтю, яку назвав «
»; вказуючи, що найвірогіднішим джерелом рис, які автор називає «фаустівськими», не є драма Гете¹, а поема, написана двадцять років тому, «
». Однак я віддав належне щирості філософа історії, його блискучо німецькому розумові військовому. У 1929 вступив до Партії.

Я не буду говорити багато про роки пристосування. Вони були важчі для мене аніж для багатьох інших хоч би тому, що не будучи обділений відвагою, я не відчував жодного потягу до насильства. Втім я зрозумів, що ми стоїмо на порозі нового часу, і що цей час, подібний до початкового періоду ісламу або християнства, вимагає нових людей. Мої товариші кожен зокрема були мені огидні; марно намагався я пояснювати собі, що з огляду на вищу мету, котра єднала нас, ми були не окремими частками, а одним цілим.

Теологи твердять, що якби увага Творця хоч на хвилину відвернулася б від моєї правої руки, котра пише — та обернулася б у ніщо, немов би жертва вогнем без полум'я. Ніхто не може існувати, ніхто, як на мене, не може випити склянку води або відламати скоринку хліба, без обумовлення. Для кожної людини обумовлення це є інакшим: я чекав неблаганної війни, котра випробувала б нашу віру. Мені вистачало усвідомлення того, що я буду одним з її солдатів. Іноді я боявся, що обабить нас боягузство Англії й Росії. Випадок або ж обумовленість виткали моє майбутнє інакшим; 1 березня 1939 року, у місцевості Тільзіт, в присмерк дійшло до сутичок, про які газети нічого не повідомляли; на вулиці за синагогою дві кулі прошили мені ногу, яку потім потрібно було ампутувати². Двома днями пізніше наші війська зайняли Чехословаччину. В мить, коли голос сирен засвідчував цю подію, я перебував у затишній лікарні, де намагався загубити і забути самого себе у книгах Шопенгауера. Ніби символ мого марного існування на підвіконні дримав кіт, величезний і пухкий, мов тісто.

У першому томі «
» я прочитав, що усе, що трапляється з людиною від миті народження аж до смерті, заплановане заздалегідь нею самою. Таким чином кожне занедбання є свідомим, кожне випадкове спіткання — запланованою зустріччю, кожне упокорення — карою, кожне фіаско — таємничою перемогою, кожна смерть — самогубством. Нема більшої втіхи, аніж

¹ Інші народи невинно живуть собі і для себе, як мінерали або метеори; німці — це міжнародне дзеркало, яке віддзеркалює усіх, є сумлінням світу. Гете — прототип цього екуменічного розуміння. Не засуджую його, але не вбачаю у ньому фаустівської людини з тези Шпенглера (примітка автора).

² Подейкують, що наслідки цього випадку були дуже поважні. (Примітки видавця).

думка, що ми самі обрали собі нещастя; ця індивідуальна теологія вказує нам таємну черговість справ і у чудовний спосіб єднає нас з божеством. Яка ж незнана мета (думав я) наказала мені шукати тоді пополудні тих куль і каліцтва? Не страх перед війною — в цьому я був переконаний; повинно було існувати щось глибше. Врешті решт мені здалося, що я зрозумів. Вмерти заради релігії легше аніж суціль нею жити. Битися з дикими звірами в Ефесі легше (адже це робили тисячі невідомих мучеників) аніж бути Павлом, слугою Христа; одна дія важить менше аніж усі години людини. Бій і звитяга — це найлегше; Раскольнікову було діяти важче, ніж Наполеонові. Сьомого лютого 1941 року мене було призначено заступником коменданта концентраційного табору в Тарновіці.

Виконання цих обов'язків не було приемним; я, одначе, не дозволив собі жодної недбалості. Боягуз ховається за брязкотіння зброї; співчутливий, сповнений милосердя вимагає випробування в'язницями і чужим болем. Нацизм сам по собі, є проявом вищої моральності, роздягання старої вже, бридкої людини задля того, щоби вдягти нову. У битві така метаморфоза є звичайною серед крику командирів і загального боїська; інакше у похмурому карцері, де підступне милосердя дошкуляє нам старомодною чуйністю. Недаремно пишу це слово; милосердя до вищої людини — це останній гріх Заратустри. Я справді його вчинив (визнаю), коли з Вроцлава до нас переслали відомого поета Давида Джерусалема.

Це був п'ятдесятирічний чоловік. Не володіючи жодним майном, у цьому світі, гнаний, проклятий, зацькований, він присвятив свій геній оспівуванню щастя. Я пригадую, що Альберт Сергель у творі під назвою «» порівнює його з Уїтменом. Це не дуже вдале порівняння; Уїтмен прославляє світ неповно, загальниково, ледве не байдуже; Джерусалем втішається кожною річчю зокрема, вділяючи їй любові. Ніколи не вираховує, не систематизує. Я ще й сьогодні можу повторити багато гекзаметрів з тієї глибокої поеми, яка називається «Тее Янг. Малювальник Тигрів», вона уся ніби смугаста, мов тигр, немов би просякнута і прошита тиграми, смугастими, мовчазними тиграми. Не забуду також монолог під назвою «Розенкранц говорить з Янголом», у якому шістнадцятовічний лондонський лихвар намагається викупити свої провини, не знаючи про те, що потаємним виправданням усього його життя було те, що він послужив одному з клієнтів (якого бачив лише раз і ніяк не міг пригадати) прообразом Шейлока. Чоловік з незабутніми очима, жовтуватою шкірою, чорною бородою, Давид Джерусалем був типовим сефардійським євреєм, оскільки належав до позбавленого прав і ненавидимого усіма роду Ашкеназі. Я був до нього суворим; не давав собі піддатися ані співчуттю, ані його славі, які б зробили мене м'якшим. Я вже багато років тому зрозумів, що на світі немає нічого, що не було б потенційним входом до пекла; обличчя, слово, компас, реклама цигарок, кожна з цих речей може довести до ша-

ленства, якщо від неї не можна звільнитись. Чи не збожеволів би той, хто безперестанку уявляє собі карту Угорщини? Я вирішив уживати цю закономірність як покарання у нашій установі і¹ ...наприкінці 1942 року Джерусалем збожеволів; 1 березня 1943 року йому вдалося покінчити самогубством².

Не знаю, чи зрозумів він, що я знищив його, щоби знищити у ньому моє власне милосердя. В моїх очах він не був ані людиною, ані навіть євреєм; він перетворився на символ ненависної частки моєї душі. Я конав разом із ним, помер з ним, сам немовби враз із ним загубився; тому був невблаганним.

Тим часом спадали на нас великі дні і великі ночі щасливої війни. У повітрі, яким ми дихали, брилило почуття, що нагадувало кохання. Немов би раптом наблизилося море: відчувалося піднесення і кров швидше струмувала по жилах. Усе в ті роки було інакшим: навіть смак сну. (Я напевне ніколи не почував себе справді щасливим, але відомо, що нещастя потребує втрачених раїв). Нема людини, яка б не прагнула повноти, сказати б, суми досвідів, на які спроможна людська істота; немає людини, котра б не боялася, що її у якийсь спосіб буде обкрадено з тієї неосяжної спадщини-маєтку. Усе це стало долею мого покоління, якому спочатку було дано піднесення, а потім поразку.

У жовтні чи листопаді 1942 року мій брат Фрідріх загинув у другій битві під Ель Аламейном, в єгипетських пісках; кількома місяцями пізніше бомбардування знищило наш родинний будинок, інше, наприкінці 1943 року, мою лабораторію. Третій Рейх умирав, переслідований та спустошений; його рука була проти всіх, а руки всіх проти нього. Отож тоді сталося щось дивне, що — мені здається — збагнув лише зараз. Я почував себе достатньо сильним, щоб наблизити келих гніву, коли мене затримав несподіваний смак: таємничий і майже жадливий смак щастя. Я намагався пояснити це собі найрізнішими причинами: жодної з них не стачало на це. Я думав: мене радує поразка, тому що в глибині душі я відчуваюся винний, і лише кара може мене звільнити. Я думав: Мене тішить поразка, бо вона сталася, бо вона нерозривно пов'язана з усіма подіями, які є, які минули, які настануть, а обмірковування чи оплакування однієї-єдиної події — блюзнірство, щодо всесвіту. Усі ці пояснення я перебирав аж до тієї хвилини, доки не натрапив на справжнє.

Кажуть, що всі люди діляться на прибічників Арістотеля та пла-

¹ Тут виявилось, треба пропустити кілька рядків (примітка видавця).

² Ані в архівах, ані у творах Сорреля не фігурує прізвище Джерусалем. Не згадують його також історики німецької літератури. Однак не скидається на те, що це постать вигадана. З розповіді О. Дітріха цур Лінде у Тарновіці піддавали торгурам багатьох єврейських інтелігентів, серед інших, піаністку Емму Розенцвейг. «Давид Джерусалем» можливо, є символом багатьох осіб. Нам сказано, що він помер першого березня 1943 року; першого березня 1939 оповідача було поранено у Тільзіті (примітка видавця).

тоністів. Це дорівнює твердженню, що не існує теоретичної суперечки, котра не була б якоюсь частиною полеміки Арістотеля з Платоном; крізь століття і широти змінюються імена, мови, обличчя — але не одвічні противники. Історія народів також містить певну приховану одвічність. Коли Армініус на болотах вирубував до ноги легіони Варуса, він не відчував себе провісником Німецької імперії; перекладач Біблії Лютер не підозрював, що його завданням було виконувати народ, який назавжди цю Біблію повалить. Крістоф цур Лінде, в якого у 1758 році попала московська куля, якимось чином підготував перемогу року 1914.

Гітлер думав, що змагається задля однієї країни, а змагався задля усіх, навіть задля тих, яких ненавидів і на які нападав. Немає значення, що його «я» не знало про це; знала це його кров, його воля. Світ вмирав через іудаїзм, через ту єврейську хворобу, якою є віра в Ісуса; ми навчили його віри в насильство і меч. Той меч вбиває нас; ми подібні на чарівника, який збудував лабіринт без виходу і не може з нього вийти до кінця своїх днів, або на Давида, який засуджуючи і прирікаючи на смерть незнайомця, чує потім знамення: Ти і є та людина. Багато речей потрібно зруйнувати, щоби збудувати новий лад: сьогодні ми знаємо, що Німеччина була однією з тих речей. Ми віддали цьому щось більше, ніж власне життя: віддали долю нашого рідного краю. Нехай одні злословлять, а інші плачуть: мене втішає; що дарунок наш всеохоплюючий і до-сконалий.

Зараз над світом розквіту жорстока епоха. Ми її викували, ми, хто вже став її жертвою. Що з того, що Англія буде молотом, а ми наковальнею? Важливо, що поголос піде про насильство, а не про холуйську християнську несміливість. Якщо і перемога, несправедливість, щастя не належатимуть Німеччині, нехай належить іншим народам. Нехай існує небо, навіть коли нашим місцем має бути пекло.

Я роздивляю у дзеркалі своє обличчя, щоби переконатися, ким я є, щоб знати, як поводитиму себе, коли через кілька годин постану перед кінцем. Моя плоть може злякатися; я — ні.

*Переклав з іспанської
Юрій ПОКАЛЬЧУК*